

УДК[94 (477.85):355]“1457/1474”

Олексій БАЛУХ,

Чернівецький національний університет імені
Юрія Федьковича, Чернівці (Україна)

Oleksii BALUKH,

Yuriy Fed'kovych Chernivtsi National
University, Chernivtsi (Ukraine),
alekseybalukh@yandex.ruМІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА
МОЛДАВСЬКОГО ГОСПОДАРЯ СТЕФАНА
ІІІ ВЕЛИКОГО В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ
ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ (1457 – 1474 РР.)INTERNATIONAL POLICY OF MOLDAVIAN
HOSPODAR STEPHEN III THE GREAT IN
THE CONTEXT OF NORTHERN BUKOVYNA
HISTORY (1457 – 1474)**Ключевые слова:**
*Северная Буковина, Молдавия, военнополитические отношения, Польша, Венгрия, Османская империя.***Алексей Балух. Международная политика молдавского господаря Стефана III Великого в контексте истории Северной Буковины (1457 - 1474 гг.)**

В статье на основе анализа источников и монографической литературы проанализированы военно-политические отношения в Молдавии с 1457 до 1474 гг. в контексте истории Северной Буковины. В статье констатируется, что с приходом к власти в Молдавии Стефана III стабилизировалось внутривластное положение в государстве. Результатами международной политики господаря было урегулирование военно-политических отношений с Венгрией и Польшей. Тогда же произошло укрепление северных и северо-восточных границ Молдавии. Захватив Килию и осуществив несколько походов в Валахии (1473 - 1474 гг.), Стефан III ослабил османское влияние на севере Дуная. В 1474 турецко-молдавский конфликт достиг своего апогея в результате отказа платить ежегодную дань султану, что и навлекло на государство многочисленное османское войско.

Актуальність теми пов'язана з багатьма аспектами історії Буковини і Хотинщини – регіону, який за доби Середньовіччя намагалися загарбати потужні держави (Польща, Угорщина та ін.), а за молдавський престол постійно велася кровопролитна боротьба, що позначилася на житті населення Буковини. Ця обставина справляла суттєвий вплив на соціально-економічну, військово-політичну та демографічну ситуацію в нашому краї, що зазнавав періодичних і часто вельми динамічних змін. Окрім того, через розташування на перехресті важливих торговельних шляхів, а також на кордонах різних держав регіон неодноразово ставав ареною жорстоких війн і великих битв, у яких брали участь численні військові сили, зокрема, і місцеві жителі. Цей фактор теж суттєво впливав на військово-політичне становище Буковини та її людності.

Мета нашої розвідки полягає у комплексному висвітленні, на основі аналізу джерел і монографічної літератури, військово-політичного становища буковинських земель у період з 1457 до 1474 років.

Реалізація мети дослідження зумовлює розв'язання таких **завдань**: охарактеризувати становище буковинських земель у другій половині XV ст.; висвітлити державотворчу діяльність молдавського господаря Стефана III у контексті історії Північної Буковини; дослідити військово-політичні відносини Молдавії з Польщею, Угорщиною і Туреччиною, що зачіпали терени Буковини.

Історіографія та джерельна база. Розробкою даного питання займалися такі науковці як: О. Маса¹, І. Чаманська², З. Сперальський³, Г. Гонца⁴, Л. Семьонова⁵, О. Балух⁶ та ін. Однак на сьогоднішній день ще не існує вичерпної монографії про дану проблему. Найважливішими джерелами продовжують залишатися Слов'яно-молдавські літописи⁷, а також збірники документів І. Богдана⁸, М. Костахеску⁹, Е.

Гурмузакі¹⁰, хроніка Я. Длугоша¹¹ та ін.

Виклад матеріалу. Починаючи з другої половини XV ст., після чвертьвікової міжусобної боротьби за владу, стабілізувалося внутрішньополітичне становище у Молдавській державі. Пов'язано це з приходом до влади 12 квітня 1457 р. господаря Стефана III Великого (1457 – 1504) – сина екзоеводи Богдана II¹². У літописі про ці події написано так: “(...) у вівторок 12 квітня, прийшов воєвода Стефан із невеликим військом з мунтенами і з людьми низинних земель, всього 6 тис. осіб. І зустрівся з воєводою Ароном біля струмка або річки під назвою Хряска у Должешти. Там воєвода Стефан переміг воєводу Арона і прогнав його з країни, а сам залишився тут (у Молдавії – О.Б.) господарювати”¹³. Проте в іншому літописі про місце битви між воєводами написано так: “Стефан (...) вперше переміг Арона на Сіреті, на Тиню біля Должешт. Другий бій стався з ним (Петром Ароном – О.Б.) біля Арніку, і переміг Стефан воєвода”¹⁴. Більшість дослідників усе ж підтримують думку, що вирішальна і переможна битва відбулася біля Должешт-над-Сіретом, в околицях міста Роман 12 квітня 1457 р.¹⁵. Отже, захопивши владу у Молдавії, господар Стефан III, який ввійшов згодом в історію під іменем Великий, одразу почав вирішувати польсько-молдавські прикордонні проблеми.

Деякі науковці вважають, що молдавський воєвода наздогнав відступаючі сили Петра Арона і завдав їм остаточної поразки “поблизу Чернівців”¹⁶. Зважаючи на те, що поляки надали притулок екзоеводи та його прибічникам саме у подільських землях у старості Бартоша Бучацького¹⁷, а також, скориставшись важким становищем Польщі, яка була втягнута у Тридцятилітню війну з Тевтонським орденом у Пруссії¹⁸, Стефан III, очевидно, хотів якомога швидше усунути Петра Арона як претендента на престол. Не виключено, що Петро здійснив у

1457 – 1458 р. спробу повернути собі сучавський престол, отримавши допомогу від польських магнатів Бучацьких, з якими 1 квітня 1457 р. уклав союзну угоду¹⁹. Свідченнями цього може бути згадана вище Путнянська II хроніка, в якій мова іде про дві битви.

Напевно після цих подій господар Стефан III направив своє військо на Покуття і Поділля²⁰. Військові дії тривали протягом 1457 – 1458 років. Польський король хотів використати Петра Арона задля зміцнення своїх позицій у Молдавії. Однак, побоюючись відкриття другого фронту, він змушений був нормалізувати відносини з новим господарем Стефаном III. З цією метою до Молдавії 4 квітня 1459 р. прибуло польське посольство на чолі з А.Одровонжем та Грицьком з Поможан. Того ж дня було укладено мирну угоду з господарем Стефаном III, і то на засадах, далеких від попередніх²¹. За цією угодою молдавський господар зобов'язувався визнати зверхність польського короля, проте у ній зовсім не згадано про складання васальної присяги. Також у мирній угоді не згадувалося про надання військової допомоги Польщі у війні з Тевтонським орденом. Взаємні військові зобов'язання стосувалися лише “поган”, тобто турків і татар. За це поляки пробачили Стефану III “війни, незгоди, грабунки, кровопролиття поміж земель Поділля, Русі і Молдавії”²². Очевидно, мова йшла про військові дії 1457 – 1458 рр., у центрі яких були Хотинська та Чернівецька волості²³. Однак фортеця у Хотині, принаймні під час польсько-молдавських переговорів, залишалася під владою поляків²⁴. Зважаючи на це, господар Молдавії змушений був погодитися на розміщення в замку королівської залози, однак залишив за собою право збирати мито у Хотині²⁵.

Продовжуючи налагоджувати добросусідські відносини з Польщею, а також щоб врегулювати торговельні справи у самій Молдавії, 3 липня 1460 р. молдавський воєвода надає новий митний привілей “бюргерам львівським”²⁶. Він у загальних рисах повторював аналогічні грамоти, видані попередніми господарями. Нововведення стосувалися асортименту товару, а також передбачався вільний проїзд купців через територію Молдавії до Туреччини²⁷. Як і в попередніх грамотах, митниці продовжували функціонувати “у Чернівцях” і “у Хотині”.

А тим часом экс-воєвода Петро Арон, втікши до семигородського воєводи Себастьяна Розгона, готував, напевно, спробу захоплення молдавського престолу, очевидно, отримавши допомогу від останнього. Це було першим кроком до спалаху молдавсько-угорського конфлікту. У липні 1461 р. Стефан III, очікуючи атаки Петра з Семигороду, сам напав і розорив прикордонні землі секлерів²⁸.

Опинившись у такій ситуації, молдавському господарю потрібний був союзник чи принаймні протектор. Таким союзником став король Польщі, з яким 2 березня 1462 р. Стефан III уклав васальну угоду. Цей договір підтверджував основні положення про мир 1459 р. Також господар обіцяв вірно служити королю Казимиру IV (1447 – 1492) і надавати йому збройну допомогу²⁹. Зокрема, Стефан III

зобов'язувався: “не відчужувати жодних земель, або панств, міст, або володінь без волі і без особливого дозволу названого пана нашого короля і корони його, і коли б якесь відокремлене, то ми хочемо і маємо їх повернути”³⁰. З цього слідує, що Польща визнавала територіальну цілісність Молдавії, а господар зобов'язувався повернути втрачені раніше землі.

Слушну думку висунув О.Масан, вважаючи, що “малася на увазі стратегічно важлива фортеця – порт на Дунаї – Кілія”³¹. Також господар Молдавії Стефан III зобов'язувався не виступати на боці ворогів Казимира IV і без його згоди не укладати союзні договори з будь-якою країною. Основним результатом молдавсько-польського договору 1462 р., на думку П.Параски, було повернення під владу воеводи замку у Хотині³². Проте, іншої думки В.Чобану, який відносив повернення Хотина до 1463 р.³³. Отже, васальна угода 1462 р. підтвердила те, що король Польщі перестав висувати територіальні домагання щодо Молдавської держави, зокрема, у ньому не було жодних згадок про Шипинську землю, тобто території Чернівецької та Хотинської волостей, проте Казимир IV оформив свій сюзеренітет над молдавськими землями.

Заручившись підтримкою польського короля, господар Стефан III одразу почав виконувати умови договору. Використавши невдалий наступ турків на Кілію, він у червні 1462 р. здійснив атаку на важливий экс-молдавський порт-фортецю, однак був поранений у ногу і змушений був відступити³⁴.

У 1465 р., вдало використавши міжнародну ситуацію, Стефан III знову спробував захопити Кілію. Завдяки раптовому нападу він зміг паралізувати гарнізон фортеці і вже 23 січня вдерся у місто, взяв в облогу фортецю, а ще через два дні вона була у володінні господаря Молдавії. У літописі про ці події написано так: “(...) 24 січня Стефан цілий день обстрілював та штурмував ворота замку і силою захопив його. (...) і призначив воєвода Стефан помічником в Кілію свого шурика Ісайю”³⁵. Однак господар Валахії Раду Красивий, у власності якого перебувала ця фортеця, звернувся по допомогу до турецького султана. Результатом цього стало збільшення щорічної данини до 3 тис. золотих, яку повинна була сплачувати Молдавія, з метою врегулювання конфлікту з Портою³⁶. Але, зрештою, Кілія залишилася під владою молдавського господаря. Таким чином, система фортифікацій Молдавії була доповнена на найбільш небезпечному напрямку – на півдні, де їй загрожували турки³⁷. Збільшення розміру данини завдало важкого удару по економіці як усій країни, так і Хотинської та Чернівецької волостей. Воно вилілося у збільшення податків з місцевого населення. Однак взяття Кілії було значним військовим успіхом, який підняв авторитет Молдавії за кордоном, а також прес-тиж господаря у воеводстві³⁸ (балух).

У 1467 р. внаслідок захоплення Кілії у воєводи Стефана погіршилися стосунки з угорським королем Матіашем Корвіном (1458 – 1490). Це загострення відбулося також внаслідок посилення впливу

господаря Молдавії в області секлерів³⁹, тому що вони склали авангард угорських військ, які час від часу направлялися у Молдавію.

Незважаючи на такий перебіг справ, 9 жовтня 1467 р. у Хотині відбулася розширена нарада, в якій взяли участь представники короля Польщі (урядовці з Поділля, Галичини) і воєводи Стефана III⁴⁰. На цій нараді, яка ввійшла в історію під назвою “Загальний сейм (сойм) земель маєстату господаря короля його милості руських, і подільських, і молдавських”, був підтверджений союзенітет польського короля над усією територією Молдавії⁴¹. Судячи з цього, місто Хотин з його фортецею скоріше за все було повернуто під владу господаря Молдавії. Через те, що цей сейм проходив у Хотині, то учасником його був і староста хотинський – Гоян. Отже, мова йшла про загальний сейм галицьких, подільських і молдавських володінь його величності короля Казимира IV.

Дещо раніше, а саме у 1463 р. воєвода Стефан III одружився із сестрою київського князя Євдокією. “Із нею він мав дочку, майбутню княгиню у країні московитів”⁴². У майбутньому це значно допомогло господарю Молдавії у війні з Польщею в 1497 – 1499 рр. Однак через 4 роки Євдокія померла.

У 1467 р. у Трансільванії спалахнуло повстання проти угорського короля, яке підтримав господар Стефан III. Повстання охопило і розповсюдилося на всю північну Угорщину. Однак, не підтримане народними масами, воно було легко придушене військами короля Матіаша Корвіна⁴³. Таким чином, втручання молдавського воєводи у трансільванські справи призвело до відкритого зіткнення угорського короля із господарем Молдавії.

Придушивши повстання, вже у листопаді 1467 р. король Угорщини М.Корвін, зібравши військо, рушив у Молдавію, розраховуючи використати внутрішньополітичні ускладнення, легко здобути перемогу і посадити на господарський престол свого вірного ставленика Петра Арона – вбивцю батька Стефана III, який знайшов притулок в угорського короля⁴⁴. Велике 40-тисячне військо рушило до столиці Молдавії – Сучави⁴⁵. Дізнавшись про це, Стефан III почав скликати “Велике військо”. На чолі своєї кінноти (близько 12 тис. осіб, які склали “Мале військо”) він рушив назустріч угорським військам. Співвідношення сил не дозволяло молдавському господарю завдати їм рішучої поразки, тому він вирішив раптовими і швидкими ударами вимотувати суперника, а також підірвати його бойовий дух. Угорські загони, які направлялися за припасами та їжею, не поверталися або поверталися ні з чим, тому що населення ховало та палило усе їстівне, а також отруювало криниці⁴⁶. Рухаючись по дорозі до Сучави, уздовж р.Сірет, угорці захопили місто Бакеу, 7 грудня спалили м.Роман, взяли в облогу фортецю Нямц. Однак через люті морози вони змушені були зупинитися в місті Байя⁴⁷ для перепочинку перед наступом на Сучаву. В результаті, зібравши 12-тисячне військо, господар Стефан III у ніч з 14 на 15 грудня здійснив сміливу атаку на Байю. У літописі про ці події написано так: “14 грудня в ніч з понеділка на вівторок

воєвода Стефан напав зі своїм військом на угрів, і дуже багато їх було вбито, їх кістки і сьогодні ще там лежать і вічно лежати будуть. Тоді і був поранений король Матіаш двома стрілами, які він із собою забрав з цієї країни (Молдавії. – О.Б.)”⁴⁸. Значна частина угорського війська опинилася в оточенні та зазнала відчутних втрат. Важкопоранений король із рештками свого війська був змушений залишити молдавські землі. Отримавши перемогу над угорцями, господар Стефан III захопив у них усі вози, чимало гармат, зброї та іншого спорядження⁴⁹. Очевидно, що до складу “Великого війська” молдавського воєводи входили воїни з Хотинської і Чернівецької “держав”, оскільки небезпека загарбання з боку Угорщини загрожувала всій країні, а загалом стабільне становище на польсько-молдавському кордоні дозволяло господарю використати людей з цих земель. Основним результатом цього конфлікту стало зміцнення зовнішньополітичного становища Молдавської держави⁵⁰.

Польський король Казимир IV, знаючи про події в Молдавії, як союзен мав би направити туди військову допомогу, однак чому він цього не зробив, залишається загадкою. Незважаючи на це, вже у липні 1468 р. до Сучави прибуло польське посольство⁵¹. Документом від 18 липня цього ж року господар підтверджував васальну присягу польському королю, зобов’язувався надавати йому допомогу проти всіх його противників, а також обіцяв, що особисто присягне Казимиру IV, коли той прибуде до Кам’янця, Коломиї чи Снятина⁵². Цікавим фактом є те, що воєвода Стефан III домігся від Польщі зобов’язання не лише надавати йому допомогу, але й відповідати за оборону молдавських земель від усіляких недругів як зовнішніх, так і внутрішніх⁵³.

Перемога при Байї сприяла зміцненню влади господаря всередині країни. Однак частина молдавських бояр збунтувалася і запросила на трон Петра. Стефан III випередив його і на чолі загону в 1800 вершників схопив убивцю свого батька і наказав його стратити⁵⁴. Проте, молдавські літописи датують цю подію дещо раніше, а саме у “6975”, або 1467 році⁵⁵. Деякі історики підтримують цю версію, а інші вважають, що вона відбулася в 1468 р.⁵⁶. Незважаючи на це, Стефан III утвердився на господарському престолі Молдавії, не залишивши в живих жодних претендентів.

Саме до кінця 60-х – початку 70-х рр. XV ст. відноситься зміцнення північних і північно-східних кордонів Молдавії⁵⁷. З цією метою Стефан Великий провів повну реконструкцію старих укріплень Хотинської фортеці у зв’язку з появою нової зброї – вогнепальної артилерії⁵⁸. Проблему захисту замку від гарматного вогню було вирішено за рахунок будівництва нової стіни товщиною 5 метрів, високих мурів до 30 – 32 метрів і бойових башт заввишки 40 метрів. Також було розширене внутрішнє подвір’я у південному напрямку, більш ніж удвічі, при цьому платформа внутрішнього подвір’я була піднята на 8 – 10 метрів, а частина старих кам’яних стін була засипана землею або перекрита новими стінами⁵⁹. Внаслідок цього Хотинський замок збільшився у

три рази, а його розміри становили тоді приблизно 110 х 55 метрів. Збудовані у середині XV ст., оборонні стіни та великі підвали збереглися і до наших днів⁶⁰. Отже, після капітальної перебудови фортеця у Хотині стала однією із найпотужніших оборонних споруд Молдавії, а разом із нею її північних і північно-східних земель.

Мандрівник XVII ст. так описував Хотинську фортецю: "Ця невелика міцна фортеця розміщується на березі Дністра. Площа її становить тисячу п'ятсот кроків, рів її досить справний. Вона має двоє воріт, одні (з них) виходять за Дністер. В середині її стоїть великий монастир подібний фортеці, який має назву Стефанівський. Цей монастир надзвичайно міцний. Фортеця має вісімдесят зубців на верхній частині, накритих "тесом"⁶¹.

Реконструкцію старих укріплень можна пояснити ще й тим, що господар, відчуваючи небезпеку, готувався до війни з турками, які все частіше почали втручатися у внутрішні справи Молдавії. Отже, Хотин та його замок у другій половині XV ст. відігравав дуже важливу роль як для господаря, так і для всієї країни загалом. Знаходячись на молдавсько-польському прикордонні, фортеця, яка управлялася старостами, мала обороняти Молдавію, як з боку Польщі, так і з боку будь-яких інших ворогів⁶².

Укріпивши північні та північно-східні кордони Молдавії шляхом складання васальної присяги королю Польщі та впевнившись у тому, що, угорський король М.Корвін знову не нападе на країну, господар Стефан III розпочав боротьбу проти турецької залежності. Першочерговим завданням було відвоювання Валахії, де посилювався османський вплив. Молдавський воєвода прагнув скинути з валаського престолу ставленика султана Раду Красивого та зробити господарем Валахії свого ставленика. Виведення її зі сфери інтересів турецького султана Мехмеда II було потрібно Стефанові для того, щоб валаські війська не виступали у складі турецької армії. З цією метою в 1470 р. молдавські війська на чолі із господарем вторгнулися у Валахію, де розорили і спалили ряд прикордонних фортець: "у місяці лютому 27 дня воєвода Стефан пішов до Браїли в Мунтенії і пролив багато крові та спалив місто, і не залишив у живих навіть дитини"⁶³. У відповідь на це Раду поскаржився султану, який направив волзьких татар у Молдавію⁶⁴. Влітку 1470 р. вони, перейшовши р. Дністер, почали розоряти східні райони держави. Однак "серпня 20 (...) розбив їх Стефан воєвода в Липинцях над Дністром"⁶⁵.

Бажаючи помститися Стефану III, Раду Красивий весною 1471 р. напав на Молдавію. Але і цього разу "березня 7 розбив Стефан воєводу Радула на річці Сочі і безліч мунтен посік"⁶⁶. У цей час татари знову напали на Молдавію, однак тепер уже на північні землі, можливо, на буковинські. Вони грабували і спалювали усе на своєму шляху і досягли міста на Сіреті, що завадило Стефану III у повній мірі скористатися перемогою над валаським господарем і тим самим не вивело Валахію зі сфери впливу турецького султана⁶⁷. Я. Длугош, описуючи події татарського нападу на Русь і Молдавію, чо-

мусь датує його 1469 р.⁶⁸. Але І.Чаманська переконаливо довела, що він міг відбутися лише у березні 1471 р. На її думку, такі напади татарських загонів на Молдавію були дуже частим явищем⁶⁹.

Напад татарів на північні землі Молдавської держави приблизно співпав із сутичкою на молдавсько-польському прикордонні. Загалом стабільне становище на ньому погіршилося влітку 1471 р., коли староста галицький і кам'янецький Станіслав з Ходча зі своїм загоном напав на молдавські прикордонні землі⁷⁰. На думку О.Масана, він напав "мабуть, на Чернівецьку і Хотинську волості"⁷¹. Очевидно, що цей напад був пов'язаний із відмовою господаря Стефана III надати військову допомогу в 1 тисячу вершників королю Польщі Казимиру IV, а також через те, що воєвода Молдавії не склав присяги на вірність Польщі ні у 1471 р., ні у наступних роках⁷².

Якщо не брати до уваги такі поодинокі випадки, старости-державці як польських, так і молдавських прикордонних земель повинні були, можливо, не часто, однак все ж зустрічатися і вирішувати проблеми, які час від часу виникали. Як слушно зазначає О.Масан, "через відсутність документів із відомостями про такі зустрічі, відтворити конкретні обставини їхньої взаємодії неможливо"⁷³. Отже, наприкінці 60-х – першій половині 70-х років XV ст. для північномолдавських волостей значних зовнішніх небезпек не було. В основному це було пов'язано із врегулюванням військово-політичних відносин з Польщею.

Господар Стефан III, прагнучи закріпитися у Подунав'ї, зокрема у Валахії, почав конфронтувати із султанською Туреччиною, бо розраховував на підтримку і допомогу Польщі у цій боротьбі. Однак польський король Казимир IV надавав перевагу збереженню миру з Османською імперією. Розчарувавшись у польській політиці, молдавський воєвода почав налагоджувати відносини з угорським королем Матіашем Корвіном⁷⁴. Отже, зростаюча османська небезпека змушувала Стефана III шукати собі союзників у боротьбі з нею.

Одружившись у 1472 р. із сестрою Мангупських правителів Марією, Стефан III заручився підтримкою Мангупа. Також він встановив зносини з Венецією і римським папством, тим самим, разом із Угорщиною, Неаполітанським королівством і Кіпром, господар Молдавії об'єднався в антиосманську лігу⁷⁵. Отже, завдяки дипломатичній діяльності молдавського воєводи, позиції держави у регіоні значно зміцніли.

Захопивши Кілію та здійснивши кілька походів до Валахії (1473 – 1474 рр.), воєвода Стефан III тим самим послабив османський вплив на півночі Дунаю. Однак султан Мехмед II не бажав посилення позиції Молдавії у Причорномор'ї. Турецько-молдавський конфлікт набув свого апогею в результаті відмови господаря Стефана III сплачувати щорічну данину султану в 1474 р., яка важким тягарем лягла на молдавський люд, зокрема і на населення Чернівецької та Хотинської волостей⁷⁶.

Щоб якось вирішити це питання, султан відпра-

вляє до Стефана III свого посланця з вимогою передачі Туреччині фортець Кілії та Білгорода, а ще, щоб молдавський господар особисто з'явився до нього з хараджем (даниною)⁷⁷. Однак воєвода Молдавії рішуче відкинув ультиматум, бо це означало би визнання політичної зверхності турецького султана над Молдавською державою. Отримавши негативну відповідь, султан Мехмед II відізвав своє військо з Албанії та на чолі цієї армії, яка нараховувала, як зазначають дослідники, 80 – 100 тис. осіб⁷⁸, направився походом у Молдавію наприкінці 1474 р.

Висновок. Результатами активної міжнародної політики господаря Стефана III були врегулювання військово-політичних відносин з Угорщиною та Польщею, зокрема король останньої перестав висувати територіальні домагання щодо Молдавського воєводства, не згадується вже і про Шипинську землю, тобто території Чернівецької та Хотинської волостей, тому наприкінці 50-х – першій половині 70-х років XV ст. для північних районів Молдавії значних зовнішніх небезпек не було. Саме до цього періоду відноситься зміцнення північних і північно-східних кордонів Молдавії (повна реконструкцію старих укріплень Хотинської фортеці). Своєю відмовою сплачувати щорічну данину турецькому султану Стефан III ще більше ускладнив турецько-молдавські відносини, що в результаті й наклало на державу численне османське військо.

Reference:

- ¹ Bodnarjuk B.M., Masan O.M. Shypyn'ska zemlja v mijnarodnyh dohovorah kincja XIV – pershoji polovyny XV st. / B.M. Bodnarjuk, O.M. Masan // Pytannja istoriji Ukrajinu: Zb. nauk. statej. – Cernivtsi, 2000. – T. 4. – S. 221 – 237; Hadyanko O., Masan O., Problematyka «Oustavnyctva o mytax» hospodarja Oleksandra Dobroho vid 8 jovtnja 1408 roku / O. Hadyanko, O. Masan // Bukovyn's'kyj istoryko-etnohraficnyj visnyk. – Cernivtsi, 2003. – Vyp. 5. – S. 67–71; Dobrjans'kyj O. Hotynshcyna: istorycnyj narys / O. Dobrjans'kyj, Ju. Makar, O. Masan. – Cernivtsi: Molodyj bukovynets, 2002. – 462 s.; Karpo V.L., Masan O.M. Rol' hotyn's'koho i cernivec'koho starost u pol's'ko-moldavs'komu prykordonnomu spivrobotnyctvi (druha polovyna XV – persha polovyna XVI st.) / V. Karpo, O. Masan // Pytannja istoriji Ukrajinu: Zb. nauk. statej. – Cernivtsi, 2002. – T. 5. – S. 111–117; Masan O. Bukovyna jak objekt mijnarodnyh vidnosyn z davnix ciasiv do 1774 r. / Oleksandr Masan // Bukovyna v konteksti jevropejs'kyh mijnarodnyh vidnosyn (z davnix ciasiv do seredyny XX st.): [Kol. monohr.; V.M. Botushans'kyj, S.M. Hakman, Ju.I. Makar ta in.; za zah. red. V.M. Botushans'koho]. – Cernivtsi: Ruta, 2005. – S. 9–168; Masan O., Pyvovarov S. Etapy budivnyctva Hotyn's'koho zamku / O. Masan, S. Pyvovarov // Materialy V Bukovyn's'koho Mijnarodnoji istoryko-krajeznavcoji konferenciji, prysvjacenoji 130-ricju zasnuvannja Cernivec'koho nacional'noho universytetu imeni Jurija Fed'kovyca: U 2-x tomah. T. 1.: Istorija Ukrajinu. Krajeznavstvo. – Cernivtsi: Knyhy – XXI, 2005. – S. 468–472.
- ² Czamańska I. Moldavia i Wołoszczyzna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV wieku / Ilona Czamańska. – Poznań: Państw. Wyd. Naukowe. UAM, 1996. – 369 s.
- ³ Spera's'kyj Z. Moldavskye avantjuri / Z. Spera's'kyj / Per. s pol'sk. u prymer. N. Maljutynoj-Konkol'. – Belc': b.y., 2001. – 192 s.
- ⁴ Honca H.V. Moldavyja u osmans'kaja ahressyja v poslednej

cetverty XV – pervoj treti XVI v. / H. Honca. – Kyshynev: Styntsa, 1984. – 150 s.

⁵ Semenova L.E. Nekotore aspekti mejdunarodnoho položenija Moldavskoho knjajestva vo vtoroj polovyny XV v. / L. Semenova // Juho-Vostocnaja Evropa v srednye veka. – Kyshynev: Styntsa, 1972. – S. 207–234.

⁶ Baluh O. Vid „Plonyn” do Hotyna: vojenno-politycnyj rozvytok bukovyn's'kyx zemel' (50-ti rr. XIV – 30-ti rr. XVI st.) / Oleksij Baluh. – Cernivtsi: Nashi knyhy, 2014. – 256 s.

⁷ Bistryckaja letopys' 1359 – 1507 hh. // Slavjano-moldavskye letopysy XV – XVI vv. – M.: Nauka, 1976. – S. 24–34; Moldavsko-nemeckaja letopys' 1457-1499 hh. // Slavjano-moldavskye letopysy XV – XVI vv. – M.: Nauka, 1976. – S. 36–54; Putnjanskaja II letopys' 1359 – 1518 hh. // Slavjano-moldavskye letopysy XV – XVI vv. – M.: Nauka, 1976. – C. 68 – 74; Slavjano-moldavskye letopysy XV – XVI vv. / [sost. F.A. Hrekul, otv. red. V.Y. Buhanov]. – M.: Nauka, 1976. – 156 s.

⁸ Documente lui ʰtefan cel Mare / [Publ. de I. Bogdan]. – Bucureşti: Sococ & Co, 1913. – Vol.2. – XXI, 611 p.

⁹ Documentele moldoveneşti înainte de ʰtefan cel Mare / [Publ. de M. Costachescu]. – Iaşi: Viaţa Românească, 1932. – Vol. 2. – XXV, 956 p.

¹⁰ Documente privitoare la istoria Romanilor culese de E. Hurmuzaki [Culese, adnotate ʰi publicate de Nic. DensuŰianu]. – Bucureşti: s. e., 1891. – Vol. II, partea 2: 1451 – 1510. – XLVII, 729 p.

¹¹ Dlugossii J. Historiae polonicae libri XII / [Cura A. Przedziecki]. – Cracoviae: Czas, 1878. – T. V. – 702 p.

¹² Bistryckaja letopys'... – S. 25.

¹³ Moldavsko-nemeckaja letopys'... – S. 47.

¹⁴ Putnjanskaja II letopys'... – S. 69.

¹⁵ Czamańska I. Mołdawia i Wołoszczyzna... – S. 124.

¹⁶ Masan O. Bukovyna jak objekt mijnarodnyh vidnosyn... – S. 55; Spera's'kyj Z. Moldavskye avantjuri... – S. 32.

¹⁷ Czamańska I. Mołdawia i Wołoszczyzna... – S. 125; Nistor J.J. Die moldauischen Ansprüche auf Pokutien / J. Nistor. – Wien: Hölder, 1910. – S. 45.

¹⁸ Zashkil'njak L.O. Istorija Pol'sheci: vid najdavnishyh ciasiv do nashyx dnyv / Leonid Zashkil'njak, Mykola Krycun. – L'viv: LNU im. Franka, 2002. – S. 97; Karpo V.L., Masan O.M. Rol' hotyn's'koho i cernivec'koho starost... – S. 112.

¹⁹ Documentele moldaveneşti înainte de ʰtefan cel Mare / [Publ. de M. Costachescu]... – S. 809-814.

²⁰ Czamańska I. Mołdawia i Wołoszczyzna... – S. 125; Ciobanu V. Űările române Űi Polonia. Secolele XIV – XVI / Veniamin Ciobanu. – Bucureşti: Editura Academiei RSR, 1985. – S. 64.

²¹ Documente lui ʰtefan cel Mare / [Publ. de I. Bogdan]... – S. 266-269; Documente privitoare la istoria Românilor culese de E. Hurmuzaki... – S. 126-127.

²² Documente lui ʰtefan cel Mare / [Publ. de I. Bogdan]... – S. 267.

²³ Bodnarjuk B.M., Masan O.M. Shypyn'ska zemlja v mijnarodnyh dohovorah... – S. 235; Masan O. Bukovyna jak objekt mijnarodnyh vidnosyn... – S. 55.

²⁴ Ciobanu V. Űările române Űi Polonia... – S. 65.

²⁵ Documente lui ʰtefan cel Mare / [Publ. de I. Bogdan]... – S. 267.

²⁶ Ibidem. – S. 271-276.

²⁷ Hadyanko O., Masan O. Problematyka «Oustavnyctva o mytax»... – S. 71.

²⁸ Czamańska I. Mołdawia i Wołoszczyzna... – S. 127.

²⁹ Documente lui ʰtefan cel Mare / [Publ. de I. Bogdan]... – S. 282-288; Documente privitoare la istoria Românilor culese de E. Hurmuzaki... – S. 692-694.

³⁰ Documente lui ʰtefan cel Mare / [Publ. de I. Bogdan]... – S. 284.

31. Masan O. Bukovyna jak objekt mijnarodnyx vidnosyn... – S. 56.
32. Očerky vnešnepolytyčeskoj ystoryy Moldavskoho knjažestva (poslednjaja četvert' XIV – načalo XIX v.) / Pod red. D.M. Drahneva. – Kyšynev: Štuyunca, 1987. – S. 72.
33. Ciobanu V. Țările române și Polonia... – S. 66.
34. Moldavsko-nemeckaja letopys'... – S. 47; Kupša Y. Vklad Stefana Velykoho v razvytye rumynskoho voennoho yskusstva / Yon Kupsha // Stranycy ystoryy ruminskoj armyy: [pod obsch. red. Al. H. Savu]. – Buharest: Yzd-vo Akademyy Socyalytyčeskoj respublyky Rumyny; Voennoe yzd-vo Mynysterstva nacyonal'noj oborony, 1975. – S.80; Czamańska I. Mołdawia i Wołoszczyzna... – S. 127.
35. Moldavsko-nemeckaja letopys'... – S. 48.
36. Honca H.V. Moldavyja y osmanskaja ahressyja... – S. 19; Dobrjans'kyj O. Hotynshcyna: istorycnyj narys... – S. 74.
37. Kupsha Y. Vklad Stefana Velykoho... – S. 80.
38. Baluh O. Vid „Plonyn” do Hotyna... – S. 121.
39. Očerky vnešnepolytyčeskoj ystoryy... – S. 73.
40. Masan O. Bukovyna jak objekt mijnarodnyx vidnosyn... – S. 56.
41. Documente lui ʔtefan cel Mare / [Publ. de I. Bogdan]... – S. 296.
42. Moldavsko-nemeckaja letopys'... – S. 47.
43. Očerky vnešnepolytyčeskoj ystoryy... – S. 73.
44. Kupsha Y. Vklad Stefana Velykoho... – S. 81.
45. Semenova L.E. Nekotorie aspekty mejdunarodnoho... – S. 211.
46. Kupsha Y. Vklad Stefana Velykoho... – S. 81.
47. Semenova L.E. Nekotorye aspekti mejdunarodnoho... – S. 211.
48. Moldavsko-nemeckaja letopys'... – S. 48.
49. Kupsha Y. Vklad Stefana Velykoho... – S. 82.
50. Baluh O. Vid „Plonyn” do Hotyna... – S. 123.
51. Czamańska I. Mołdawia i Wołoszczyzna... – S. 131.
52. Documente lui ʔtefan cel Mare / [Publ. de I. Bogdan]... – S. 300-305; Documente privitoare la istoria Românilor culese de E. Hurmuzaki... – S. 702 – 704.
53. Baluh O. Vid „Plonyn” do Hotyna... – S. 124.
54. Dlugossii J. Historiae polonicae libri XII... – S. 525.
55. Slavjano-moldavskye letopysy... – S. 64, 70, 106.
56. Czamańska I. Mołdawia i Wołoszczyzna... – S. 132.
57. Masan O. Bukovyna jak objekt mijnarodnyx vidnosyn... – S. 57.
58. Masan O., Pyvovarov S. Etapy budivnyctva Hotyn'skoho zamku... – S. 469.
59. Tymoshcuk B.O. Seredn'ovičnyj Hotyn / Borys Tymoshcuk // Arxeolohija. – 1977. – T. 22. – S. 31-32.
60. Derkacuk D.A., Tymoshcuk B.A. Hotyn / D.Derkacuk, B.Tymoshcuk. – Ujhorod: Karpaty, 1977. – S.
61. Celeby E. Knyha puteshestvyja / Evyl' Celeby. – M.: Yzd-vo vost. lyteratury, 1961. – Vyp.1: Zemly Moldavy y Ukrainy. – S. 50.
62. Baluh O. Vid „Plonyn” do Hotyna... – S. 125-126.
63. Moldavsko-nemeckaja letopys'... – S. 48.
64. Czamańska I. Mołdawia i Wołoszczyzna... – S. 132.
65. Slavjano-moldavskye letopysy... – S. 64, 70, 106.
66. Ibidem. – S. 64.
67. Semenova L.E. Nekotorye aspekty mejdunarodnoho... – S. 213.
68. Dlugossii J. Historiae polonicae libri XII... – S. 530-531.
69. Czamańska I. Mołdawia i Wołoszczyzna... – S. 133.
70. Documente lui Ștefan cel Mare / [Publ. de I. Bogdan]... – S. 311-313; Documente privitoare la istoria Românilor culese de E. Hurmuzaki... – S. 214.
71. Masan O. Bukovyna jak objekt mijnarodnyx vidnosyn... – S. 57.
72. Czamańska I. Mołdawia i Wołoszczyzna... – S. 134.
73. Masan O. Bukovyna jak objekt mijnarodnyx vidnosyn... – S. 57.
74. Očerky vnešnepolytyčeskoj ystoryy... – S. 76.
75. Honca H.V. Moldavyja y osmanskaja ahressyja... – S. 19-20.
76. Baluh O. Vid „Plonyn” do Hotyna... – S. 128.
77. Očerky vnešnepolytyčeskoj ystoryy... – S. 77.
78. Honca H.V. Moldavyja y osmanskaja ahressyja... – S. 21.

Oleksii Balukh. International Policy of Moldavian Hospodar Stephen III the Great in the Context of Northern Bukovyna History (1457 – 1474). The article highlights the fact of the domestic political situation stabilizing in Moldavia after Stephen III coming to power. The peace agreement between Poland and Moldavia that recognized the supremacy of the Polish king was signed on April 4, 1459, and on March 2, 1462 a new vassal agreement was signed with the Polish king, who did not put forward territorial claims to the Moldavian state, including the Shypyntsi land. Returning the Khotyn castle under voivode authorities became the main outcome of the mentioned agreement. The meeting of the King of Poland and Stephen III representatives was held on October 9, 1467 in Khotyn. That meeting confirmed King's suzerainty over Moldavia. Thus the town of Khotyn and the fortress was under the authority of the Moldavian Hospodar.

The relations with the Hungarian King M. Corvin worsened in 1467. He led the army of 40,000 soldiers to Suceava in November, hoping to put his protégé Peter Aron on the Moldavian throne. Stephen III defeated Hungarians near Baja on December 14-15.

Strengthening of the northern and north-eastern borders of Moldavia took place in late 1460 – early 1470. Complete renovation of the old fortifications in Khotyn fortress due to emergence of new weapons – firing artillery – was made that time.

Thus, Hospodar Stephen's III active international policy brought settling of the military and political relations with Hungary and Poland. Strengthening of the northern and north-eastern borders of Moldavia also took place that time. Having seized Kiliya and having made a few campaigns to Wallachia (1473-1474), Stephen III weakened Ottoman influence in the north of the Danube. The Turkish-Moldavian conflict came to its culmination in 1474 as a result of refusal to pay annual tribute to the Sultan that incurred a numerous Ottoman army to the state.

Key words: Northern Bukovyna, Moldavian State, military and political relations, Poland, Hungary, Ottoman Empire.

Олексій Балух – кандидат історичних наук, в. о. доцента кафедри історії України ЧНУ ім. Ю. Федьковича. Коло наукових інтересів: історичний період Буковини у складі Молдавської держави у 40-х роках XIV – першій третині XVI ст.: воєнно-політичний аспект. У доробку науковця 45 публікацій.

Oleksii Balukh – Ph. D. in History, Associate professor at the Department of Ukrainian history of the National Yuriy Fedkovych University. Research interests: a historical period Bukovina being as a part of the Moldavian state in 40 years of XIV - first third of the XVI century and it's military-political dimension. The author has 45 publications.

Received: 01-10-2016

Advance Acces Publischer: November 2016

© O. Balukh, 2016